

Xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng ở Cộng hòa Dân chủ nhân dân Lào - nền tảng xã hội của phòng, chống tham nhũng

Ngày nhận bài: 03/04/2026 | Ngày phản biện: 04/04/2026 | Ngày xuất bản: 09/04/2026

Tác giả: Tousorvang Yongneng (Cộng hoà Dân chủ Nhân dân Lào)

Tóm tắt: Bài viết phân tích cơ sở lý luận, thực trạng, vai trò và hệ thống giải pháp nhằm xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng ở Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào. Trên cơ sở phân tích - tổng hợp tài liệu thứ cấp, đối chiếu quy định của Công ước Liên Hợp Quốc về chống tham nhũng (UNCAC), tư liệu về hoạt động của Cơ quan Thanh tra Nhà nước và Phòng, chống tham nhũng Lào cùng một số nguồn nghiên cứu lý luận, bài viết cho thấy Lào đã từng bước hoàn thiện khung thể chế, tăng cường giáo dục liêm chính và mở rộng truyền thông phòng, chống tham nhũng. Tuy nhiên, việc chuyển hóa nỗ lực thể chế thành chuẩn mực xã hội bền vững trong cộng đồng vẫn còn gặp những rào cản về tiếp cận thông tin, kỹ năng giám sát xã hội, cơ chế bảo vệ người phản ánh, tố cáo và sự liên thông giữa giáo dục, truyền thông với thực thi pháp luật. Từ đó, bài viết đề xuất năm nhóm giải pháp theo hướng gắn xây dựng văn hóa liêm chính với nhà trường, cơ quan công quyền, tổ chức xã hội, doanh nghiệp và cộng đồng dân cư.

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh hiện nay, tham nhũng vẫn là một trong những thách thức lớn đối với quản trị quốc gia và phát triển bền vững. Công ước Liên Hợp Quốc về chống tham nhũng (UNCAC) xác định chính sách phòng ngừa tham nhũng phải gắn với sự tham gia của xã hội, đặt trên các nguyên tắc liêm chính, minh bạch và trách nhiệm giải trình; đồng thời Điều 13 của Công ước yêu cầu các quốc gia thành viên thúc đẩy giáo dục công chúng, mở rộng tiếp cận thông tin và tạo điều kiện để các cá nhân, tổ chức ngoài khu vực công tham gia phòng ngừa, đấu tranh chống tham nhũng (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004). Như vậy, xây dựng văn hóa liêm chính

trong cộng đồng không phải là nội dung phụ trợ, mà là một bộ phận cấu thành của chiến lược phòng ngừa tham nhũng từ gốc.

Đối với Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Lào (CHDCND Lào), yêu cầu đó càng có ý nghĩa trong điều kiện đất nước tiếp tục hoàn thiện bộ máy nhà nước, nâng cao hiệu lực quản trị và củng cố niềm tin xã hội. Những năm gần đây, Lào đã từng bước kiện toàn cơ quan thanh tra, phòng, chống tham nhũng, mở rộng các chương trình giáo dục liêm chính và tăng cường tuyên truyền nâng cao nhận thức cho cán bộ, học sinh, sinh viên và người dân (Soumaloun, Thongkham, 2022; Vientiane Times, 2025). Tuy nhiên, giữa nỗ lực thể chế với việc hình thành chuẩn mực liêm chính bền vững trong cộng đồng vẫn còn khoảng cách cần tiếp tục được lấp đầy. Từ thực tiễn đó, bài viết tập trung làm rõ cơ sở lý luận, thực trạng, vai trò và giải pháp xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng ở Lào hiện nay.

2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu sử dụng chủ yếu phương pháp phân tích – tổng hợp tài liệu, phương pháp logic – hệ thống và phương pháp so sánh nhằm làm rõ mối quan hệ giữa xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng với phòng, chống tham nhũng. Nguồn tư liệu chính gồm UNCAC, tài liệu về tổ chức và hoạt động của Cơ quan Thanh tra Nhà nước và Phòng, chống tham nhũng Lào, các bài viết báo chí chính thống phản ánh hoạt động phòng, chống tham nhũng ở Lào trong năm 2025, cùng một số công trình lý luận về văn hóa liêm chính (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Tạp chí Lý luận chính trị, 2024).

Bên cạnh đó, bài viết vận dụng quan sát khoa học gián tiếp thông qua theo dõi các thông tin công khai về giáo dục liêm chính, truyền thông phòng, chống tham nhũng và hoạt động xử lý vụ việc ở Lào. Việc kết hợp các phương pháp nêu trên cho phép bài viết vừa bám sát khung lý thuyết, vừa có căn cứ thực tiễn để nhận diện thành tựu, rào cản và đề xuất giải pháp phù hợp.

3. Kết quả và thảo luận

3.1. Kết quả nghiên cứu

3.1.1. Khái niệm văn hóa liêm chính trong cộng đồng

Liêm chính trước hết là phẩm chất đạo đức biểu hiện ở sự trong sạch, ngay thẳng, trung thực, không vụ lợi và biết tự ràng buộc mình trước cám dỗ vật chất. Ở cấp độ cá nhân, liêm chính gắn với lòng tự trọng, danh dự, ý thức tôn trọng lẽ phải và chuẩn mực công vụ; ở cấp độ xã hội, nó được nâng lên thành hệ giá trị và cách ứng xử chung đề cao trung thực, công bằng, minh bạch và thượng tôn pháp luật (Ban Nội chính Trung ương, 2023; Tạp chí Lý luận chính trị, 2024).

Từ góc nhìn đó, văn hóa liêm chính trong cộng đồng có thể hiểu là tổng thể những giá trị, chuẩn mực, thói quen ứng xử và kỳ vọng xã hội hướng con người đến cách sống ngay thẳng, không dung dưỡng lợi ích bất chính, đồng thời khuyến khích thái độ phản đối đối với hành vi tham nhũng. Khái niệm này không dừng lại ở lời kêu gọi đạo đức chung chung, mà gắn với việc hình thành môi trường xã hội trong đó cái đúng được bảo vệ, cái sai bị phê phán và các thiết chế công quyền chịu áp lực phải minh bạch, giải trình (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Ban Nội chính Trung ương, 2023; UNESCO-IIEP).

3.1.2. Mối quan hệ giữa xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng với phòng, chống tham nhũng

UNCAC đặt liêm chính, minh bạch và trách nhiệm giải trình ở trung tâm của chính sách phòng ngừa tham nhũng. Điều 5 yêu cầu các quốc gia xây dựng chính sách phòng ngừa có sự tham gia của xã hội; Điều 7 và Điều 8 nhấn mạnh tuyển dụng, đào tạo, quy tắc ứng xử và trách nhiệm của công chức; còn Điều 13 yêu cầu tăng cường tiếp cận thông tin, giáo dục công chúng và sự tham gia của các tổ chức ngoài khu vực công (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004). Các quy định đó cho thấy, muốn phòng ngừa tham nhũng hiệu quả thì không thể chỉ dựa vào thanh tra, điều tra và xét xử, mà phải đồng thời bồi đắp nền tảng văn hóa liêm chính trong cộng đồng.

Xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng tác động tới phòng, chống tham nhũng ít nhất trên ba phương diện. Thứ nhất, nó giúp hình thành ý thức tự giác và sự tự kiểm soát của cá nhân, nhất là đội ngũ cán bộ, công chức. Thứ hai, nó tạo ra sức ép của chuẩn mực xã hội, khiến những hành vi vụ lợi, hối lộ, bao che, lợi dụng chức vụ khó

được chấp nhận như một “thông lệ”. Thứ ba, nó nuôi dưỡng nhu cầu xã hội đối với công khai, minh bạch, giải trình và bảo vệ người dám lên tiếng trước tiêu cực. Nói cách khác, xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng chính là quá trình gắn “xây” với “chống”, lấy bồi đắp giá trị xã hội làm điểm tựa để nâng cao hiệu quả phòng ngừa tham nhũng (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Ban Nội chính Trung ương, 2023; Tạp chí Lý luận chính trị, 2024).

3.1.3. Thực trạng xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng ở Lào và những rào cản

Nhìn từ phương diện thể chế và tổ chức, Lào đã có những chuyển động đáng chú ý. Theo tài liệu của UNAFEI, hệ thống phòng ngừa tham nhũng ở Lào được đặt trên cơ sở nhiều văn bản như Luật chống tham nhũng, Luật thanh tra nhà nước, Chiến lược quốc gia về chống tham nhũng, quy định về kê khai tài sản, thu nhập và các chuẩn mực đối với công chức. Từ năm 2021, Cơ quan Thanh tra Nhà nước của Lào được kiện toàn theo hướng là cơ quan quốc gia có tính độc lập cao hơn trong phòng ngừa, đấu tranh chống tham nhũng, đồng thời trực tiếp chịu trách nhiệm trước Chủ tịch nước và Quốc hội (Soumaloun, Thongkham, 2022). Đây là tiền đề quan trọng để củng cố tính nghiêm minh của thể chế.

Ở bình diện giáo dục và truyền thông xã hội, những kết quả bước đầu cũng đã được ghi nhận. Tài liệu của UNAFEI cho biết, trong giai đoạn 2019–2020, các cấp ủy, cơ quan hành chính và cơ quan thanh tra của Lào đã triển khai 153 chiến dịch giáo dục công chúng về phòng, chống tham nhũng với hơn 349.869 người tham gia; chương trình giáo dục liêm chính đã được xây dựng cho các cấp học; giáo trình chống tham nhũng đã được đưa vào đào tạo trong các cơ sở giáo dục đại học từ năm 2018. Ngoài ra, hơn 330 chương trình tuyên truyền đã được phát trên truyền hình, phát thanh và 252 bài báo đã được công bố (Soumaloun, Thongkham, 2022). Những con số này cho thấy nỗ lực rõ rệt trong việc đưa vấn đề liêm chính ra khỏi phạm vi nội bộ công vụ để lan tỏa vào cộng đồng.

Thực tiễn năm 2025 tiếp tục phản ánh quyết tâm chính trị đó. Ngày 9/12/2025, tại Khoa Kinh tế, Đại học Quốc gia Lào, Cơ quan Thanh tra Nhà nước và Phòng, chống tham nhũng Lào tổ chức hoạt động hưởng ứng Ngày Quốc tế Phòng, chống tham nhũng với chủ đề “Uniting with Youth Against Corruption: Shaping Tomorrow’s

Integrity”, có 267 đại biểu tham dự, trong đó có đại diện UNODC, doanh nghiệp nhà nước, giảng viên và sinh viên (Vientiane Times, 2025). Cũng theo nguồn tin chính thống này, báo cáo tại Kỳ họp thứ 10 Quốc hội Lào cho biết trong 5 năm qua đã điều tra 18 đầu mối/vụ việc lớn, phát hiện thiệt hại khoảng 2,1 nghìn tỷ kip; 334 người bị xác định có liên quan, 86 người bị chuyển hồ sơ sang cơ quan công tố và 23 vụ đã được tòa án xét xử (Vientiane Times, 2025).

Dù vậy, xét riêng từ yêu cầu xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng, vẫn còn những rào cản cần nhận diện rõ. Thứ nhất, chuyển hóa nỗ lực thể chế thành chuẩn mực xã hội thường nhật là quá trình dài, đòi hỏi cộng đồng phải có khả năng tiếp cận thông tin, hiểu biết pháp luật và kỹ năng giám sát xã hội tương xứng. Thứ hai, cơ chế khuyến khích và bảo vệ người phản ánh, tố cáo tiêu cực ở cấp cơ sở cần tiếp tục được củng cố theo tinh thần Điều 13 UNCAC (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004). Thứ ba, sự liên thông giữa giáo dục liêm chính, truyền thông công khai và thực thi pháp luật chưa thể coi là đã hoàn tất; vì vậy, kết quả xử lý vụ việc tuy quan trọng nhưng chưa tự động chuyển hóa thành sức đề kháng xã hội rộng khắp đối với tham nhũng (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Soumaloun, Thongkham, 2022; Vientiane Times, 2025).

3.1.4. Vai trò của xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng đối với phòng, chống tham nhũng

Trước hết, xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng có vai trò định hướng hành vi của cá nhân. Khi những giá trị như trung thực, danh dự, công bằng và trách nhiệm được truyền dạy thường xuyên trong gia đình, nhà trường, cơ quan và không gian công cộng, con người có cơ sở đạo đức để tự điều chỉnh mình trước cám dỗ vụ lợi. Đây là lớp “phòng ngừa mềm” nhưng có ý nghĩa lâu dài, bởi nó tác động trực tiếp vào động cơ của hành vi tham nhũng (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Ban Nội chính Trung ương, 2023; Tạp chí Lý luận chính trị, 2024).

Hai là, văn hóa liêm chính trong cộng đồng tạo ra sức ép của chuẩn mực xã hội. Một cộng đồng đề cao sự liêm sỉ sẽ không dễ bình thường hóa hành vi hối lộ, “bôi trơn”, xin - cho hay bao che sai phạm. Ngược lại, cộng đồng đó có xu hướng khuyến khích người dân, đoàn thể, báo chí và tổ chức xã hội tham gia giám sát, phản ánh, yêu cầu giải trình và bảo vệ lợi ích công. Chính sức ép của dư luận xã hội lành mạnh góp phần

làm cho tham nhũng bị phát hiện sớm hơn và khó tìm được “vùng an toàn” để tồn tại (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Tạp chí Lý luận chính trị, 2024).

Ba là, xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng còn tạo nền tảng xã hội cho việc vận hành hiệu quả của thể chế phòng, chống tham nhũng. Pháp luật chỉ thật sự phát huy tác dụng khi được nâng đỡ bởi thái độ xã hội không dung dưỡng sai phạm. Khi người dân coi minh bạch, giải trình và công bằng là chuẩn mực bắt buộc, bộ máy công quyền sẽ chịu áp lực tích cực để cải thiện chất lượng quản trị, công khai thông tin và xử lý vi phạm nghiêm minh hơn. Vì vậy, có thể nói xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng vừa là mục tiêu, vừa là điều kiện bảo đảm cho phòng, chống tham nhũng đi vào chiều sâu (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Soumaloun, Thongkham, 2022; Ban Nội chính Trung ương, 2023).

3.2. Thảo luận và đề xuất hệ thống giải pháp

Từ những phân tích trên có thể thấy, bài toán ở Lào hiện nay không chỉ là phát hiện và xử lý hành vi tham nhũng sau khi đã xảy ra, mà quan trọng hơn là làm cho liêm chính trở thành chuẩn mực sống trong cộng đồng. Theo hướng đó, cần triển khai đồng bộ một số giải pháp sau:

Một là, tiếp tục hoàn thiện thể chế phòng ngừa tham nhũng theo hướng cụ thể hóa hơn trách nhiệm giải trình, kiểm soát xung đột lợi ích, công khai thông tin, kê khai tài sản - thu nhập và bảo vệ người phản ánh, tố cáo. Đồng thời, cần bảo đảm cho cơ quan phòng, chống tham nhũng có đủ tính độc lập, nguồn lực và cơ chế phối hợp liên ngành để thực thi hiệu quả các nhiệm vụ được giao (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Soumaloun, Thongkham, 2022).

Hai là, đẩy mạnh giáo dục liêm chính trong nhà trường và bồi dưỡng đạo đức công vụ cho cán bộ, công chức. Nội dung giáo dục cần được thiết kế phù hợp từng cấp học, gắn với kỹ năng ứng xử liêm chính trong đời sống hằng ngày chứ không chỉ dừng ở khẩu hiệu. Kinh nghiệm quốc tế cho thấy việc kết hợp giáo dục, bộ quy tắc ứng xử và đào tạo thường xuyên là con đường quan trọng để hình thành văn hóa đạo đức và trách nhiệm ngay từ sớm (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Soumaloun, Thongkham, 2022; UNESCO-IIEP).

Ba là, mở rộng minh bạch số và các kênh tiếp cận thông tin của người dân. Các lĩnh vực dễ phát sinh tham nhũng như đầu tư công, mua sắm công, quản lý đất đai, thủ tục hành chính cần được công khai theo hướng dễ tiếp cận, dễ giám sát và dễ truy vết trách nhiệm. Cùng với đó, cần phát triển các kênh tiếp nhận phản ánh an toàn, thuận tiện, có cơ chế phản hồi rõ ràng để người dân thấy rằng việc lên tiếng mang lại hiệu quả thực chất (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Soumaloun, Thongkham, 2022).

Bốn là, phát huy vai trò của Mặt trận Lào xây dựng đất nước, các đoàn thể, tổ chức xã hội, cộng đồng nghề nghiệp, cơ sở giáo dục, doanh nghiệp và báo chí trong lan tỏa chuẩn mực liêm chính. Xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng chỉ bền vững khi nó trở thành công việc thường xuyên của cả xã hội, được thể hiện qua phong trào, quy ước cộng đồng, quy tắc ứng xử nghề nghiệp, đạo đức kinh doanh và các diễn đàn đối thoại công khai (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Vientiane Times, 2025); UNESCO-IIEP).

Năm là, tăng cường hợp tác quốc tế, nhất là với UNODC, UNESCO, ASEAN-PAC và các đối tác phát triển, để học hỏi kinh nghiệm về giáo dục liêm chính, xây dựng bộ quy tắc ứng xử, ứng dụng công nghệ trong minh bạch thông tin và nâng cao năng lực cho đội ngũ thanh tra, kiểm tra, điều tra, truyền thông. Sự kết nối quốc tế không thay thế nỗ lực trong nước, nhưng có thể tạo thêm tri thức, công cụ và động lực cải cách cho Lào (Soumaloun, Thongkham, 2022; UNESCO-IIEP).

4. Kết luận

Xây dựng văn hóa liêm chính trong cộng đồng ở CHDCND Lào là yêu cầu vừa có tính trước mắt, vừa có tính lâu dài đối với công cuộc phòng, chống tham nhũng. Trước mắt, nó hỗ trợ nâng cao hiệu quả phòng ngừa, phát hiện và xử lý sai phạm; về lâu dài, nó kiến tạo môi trường xã hội trong đó hành vi tham nhũng bị lên án, khó được chấp nhận và khó tìm thấy chỗ dựa (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Soumaloun, Thongkham, 2022).

Thực tiễn Lào cho thấy đã có những bước tiến đáng ghi nhận về kiện toàn tổ chức, giáo dục liêm chính và truyền thông nâng cao nhận thức cộng đồng. Tuy nhiên, để những chuyển động đó thực sự trở thành nền tảng xã hội bền vững của phòng, chống

tham nhũng, cần tiếp tục gắn kết chặt chẽ pháp luật, giáo dục, minh bạch thông tin và sự tham gia có trách nhiệm của cộng đồng. Chỉ khi người dân, nhà trường, cơ quan công quyền, tổ chức xã hội và doanh nghiệp cùng hành động trên nền tảng liêm chính, phòng, chống tham nhũng mới có chỗ dựa xã hội vững chắc và lâu bền (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2004; Soumaloun, Thongkham, 2022; Vientiane Times, 2025)./.

Tài liệu tham khảo

1. Ban Nội chính Trung ương. (2023). Thực hành văn hóa liêm chính để đẩy lùi tham nhũng, tiêu cực.
2. Soumaloun, Thongkham. (2022). The State Inspection Authority of the Lao PDR (SIA). UNAFEI.
3. Tạp chí Lý luận chính trị. (2024). Vấn đề xây dựng văn hóa liêm chính của cán bộ, đảng viên gắn với phòng, chống tham nhũng.
4. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2004). United Nations Convention against Corruption.
5. UNESCO-IIEP. (không năm). Ethics and corruption in education.
6. Vientiane Times. (2025). Govt calls on younger generation to spearhead anti-corruption drive, 10/12/2025.